

108100

Den 1. juni i år var det 21 år siden vi fikk loven om oppdragende behandling av unge lovbryttere. Ennu er loven ikke trådt i kraft. Det kommer ikke av at synet på de prinsipper som loven knesetter, er blitt endret. Tvert i mot. Men statsmaktene har dessverre ikke for nu funnet plass for de bevilgninger som er nødvendige for å sette loven ut i livet.

I lovens § 1 heter det: «Når retten idømmer en person som har fylt 18, men ikke over 23 år straff av fengsel for en eller flere forbrytelser, skal den overveie om der under hensyn til domfeltes fortid, karakter og livsførsel er grunn til å anta at han trenger en oppdragende påvirkning i en arbeidsskole, for å holde seg fra å begå nye forbrytelser, og at sådan påvirkning vil være formålstjenlig. I bekræftende fall bør retten i dommen gi påtalemyndigheten bemyndigelse til å anbringe domfeldte i en arbeidsskole. Skjer sådan anbringelse, bortfaller den idømte straff.»

Etter loven kan altså en hvilken som helst straff bortfalle og erstattes med anbringelse i arbeidsskole. Og formålet hermed er å få «kommende til å holde seg fra å begå nye forbrytelser».

I lovens § 9 heter det så: «Den som er anbrakt i en arbeidsskole, kan beholdes i denne inntil 3 år ved utløpet av hvilken tid han blir å utskrive på prøve.» Men er formålet oppnådd før, er det forutsetningen at han også skal utskrives før.

3 år er altså normalt ansett for å være maksimum for den tid som en ungdom bør holdes inne, og det endog i en arbeidsskole, som fra først til sist tar sikte på å utvikle deres arbeidsevne og fremme deres moralske og fysiske utvikling og gi dem «faaglig opplæring» og annen undervisning (§ 6).

Blant dem som fremdeles soner dom for landssvik, har vi også en gruppe unge, som nu på 5. året henseleper sitt liv bak mur og piggtråd. De var blottende unge da krigen med alle dens redsler kom og på en eller annen måte, trakk dem inn i ting som de i dag bitterlig angrer. De fleste av dem begynte som frontkjempere, ganske unge, ofte bare 15, 16, 17 år gamle. De reiste ut som umodne, uprøvede gutter, ofte fulle av evenlyst og idealisme. De kom tilbake som andre mennesker, merket av krigen og de følger en moderne krig kan få på unge, uferdige sinn i brutalserende retning.

Når de kom hjem, gled de ofte inn i en eller annen stilling i

Stapo, Sipo eller lignende. Her ble deres virksomhet ofte bestemt på den ene side ofte av rene tilfældigheter og på den annen side av det preg og den oppdragelse de hadde fått av og ved krigen. De var oppdradd til å adlyde og opplært til å anvende midler og metoder som ellers ville ha vært dem fjerne. Andre som ikke hadde vært ved fronten, lot seg påvirke av propaganda og miljø til handlinger som under normale forhold ville ha ligget dem fjernt. Noen lot seg forlede til å tro at de endog handlet riktig.

Flere av disse unge er dømt bare for medvirkning. Og selv om denne har vært av underordnet betydning, har de fått lange straffer, hvis forholdet de er dømt for, å ha medvirket til har vært av alvorlig karakter eller hatt alvorlige følger. Eksempelvis kan nevnes slike som har fungert som tolk under avhøring med skjerpede metoder. Eller slike som har vært utkommandert til å være med på en aksjon, som de på forhånd ikke kjente formålet med, en aksjon som kanskje utviklet seg til skyting eller alvorlige arrestasjoner.

Disse guttene har gått glipp av ungdomstiden. Den normale adrang til utdannelse er gått tapt. De har mistet starten i livet. Noen holder på å miste livsgnisten. Det er det verste.

En kan ikke komme forbi at et langvarig fangenskap virker nedbrytende både fysisk og psykisk. Og virkningene blir alvorligere jo lengre tiden blir. Bitterheten har lett for å finne grobunn, og bitterhet vil gjerne skape en skjev innstilling til samfunnet. Det er fare for at denne blir skjevere og skjevare jo lengre fangenskapet varer.

Noe av det som er med å øke bitterheten, er bevisstheten om den ulikhet som har vært i straffutmålingen. De som var tidlige opne, fikk så meget strengere straff. Riktignok forsøkes det rette på dette. Men det går for sent. Det må handles raske, hvis videre skadevirkninger skal unngås.

For de fleste av disse unge det her er tale om, gjelder det at det ikke er noe å si på deres karakter og livsførsel før krigen. De er offer for krigen. Og trenger de ikke da mer en hjelpende hånd enn en innesperreling i arevis? Ennu er lengslen der etter å finne seg en plass i samfunnet, og jeg tror de vil fylle den så godt som noen — etter å få en ut-

Fortsett side 2, spalte 6.
 (Rettsoppgjør —)

dannelse (Jeg er oppmerksom på at det er gjort meget for å råbot på dette under de rådende omstendigheter), etter å komme i arbeid, stifte hjem og familie. Men lengslene kan slokne, og vil de ikke slokne når det ene håp etter det annet brister?

En far som straffer sine barn hardere enn nødvendig eller ulikt, anses som hjerteløs. Er det galt å stille samme krav til samfunnet som til en far? Er ikke disse unge samfunnets barn?

Tiden må for lengst være moden til å vise forståelse, mildhet og tilgivelse. Det er godheten som fører til det gode.

De problemer som rettsoppgjøret har skapt, er ikke løst i og med en ordning for de unge. Den som av menneskelig lidelse som er en daglig gjentatt virkning av oppgjøret, og som vokser ettersom tiden går, vil kalle på vår oppmerksomhet og beskjefteige vår kristne samvittighet inntil en omfattende ordning er kommet i stand. Men det var særlig dette forholdet med de unge som denne gang lå meg på hjertet.

Thorleif Andersen
 fengselsprest